

Skå-Väsby

Särskild arkeologisk utredning av fastigheten Skå-Väsby 4:2 m fl, Skå socken,
Ekerö kommun, Uppland

Rapport 2010:26

Åsa Berger

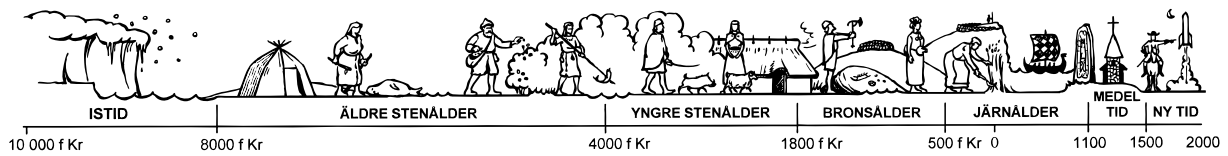
Skå-Väsby

Särskild arkeologisk utredning av fastigheten Skå-Väsby 4:2
m fl, Skå socken, Ekerö kommun, Uppland

Rapport 2010:26

Åsa Berger

Rapporten finns i PDF-format på adressen
www.stockholmslansmuseum.se

Tidaxel: Mats Vänehem

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Göran Werthwein
 Produktion av planer: Göran Werthwein och Åsa Berger
 Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133
 Nacka 2010

Innehåll

Sammanfattning	6
Bakgrund	7
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Syfte och metod	8
Genomförande	8
Äldre kartmaterial	9
Undersökningsresultat	9
Källor	11
<i>Kartor</i>	11
Administrativa uppgifter	11

Figurförteckning

Figur 1. Terrängkartan	6
Figur 2. Digitalt ekonomiskt kartblad	7
Figur 3. Sammansatta historiska kartor	9

Bilagor

Bilaga 1. Schakt- och anläggningsplaner	12
---	----

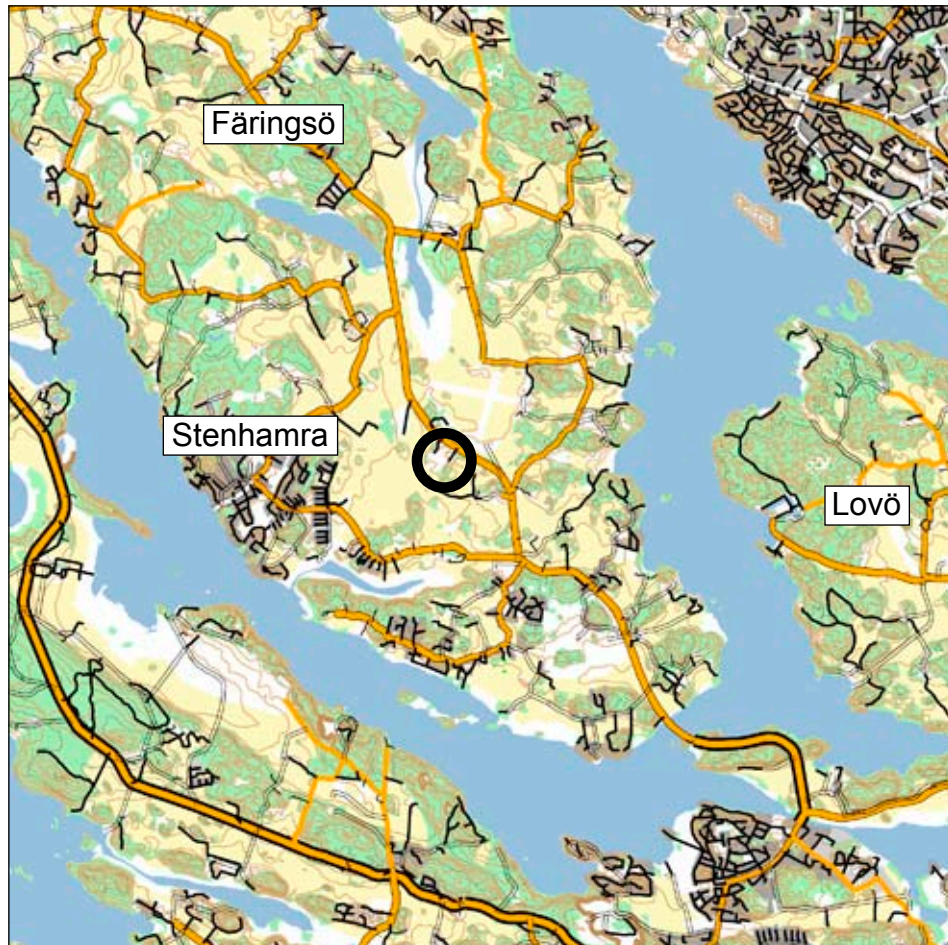

Fig 1. Terrängkartan med markerat område för nu aktuell förundersökning, skala 1:100 000.

Sammanfattning

I samband med detaljplaneläggning av fastigheten Skå 4:2 m fl i Ekerö kommun utförde Stockholms läns museum en arkeologisk utredning. En stor del av området var förberett för utbyggnad av den avfallsanläggning som redan fanns. Andra delar av området var kraftigt igenväxta med slånbuskage vilket försvårade utredningsarbetet. I samband med inventeringen påträffades en ej tidigare känd stensättning som var ca 10 meter i diameter, med en kantkedja av 0,5-1 meter stora stenar. Dessutom återupptäckte länsmuseet en tresidig stensättning som enligt Fmis ej kunde identifieras vid inventeringen 1979. RAÄ 62:1, en höglignande lämning, delundersöktes för att dess karaktär skulle kunna fastställas. Högen visade sig bestå av schaktmassor. Sökschaktning utfördes i delar av området men inget antikvariskt intresse påträffades.

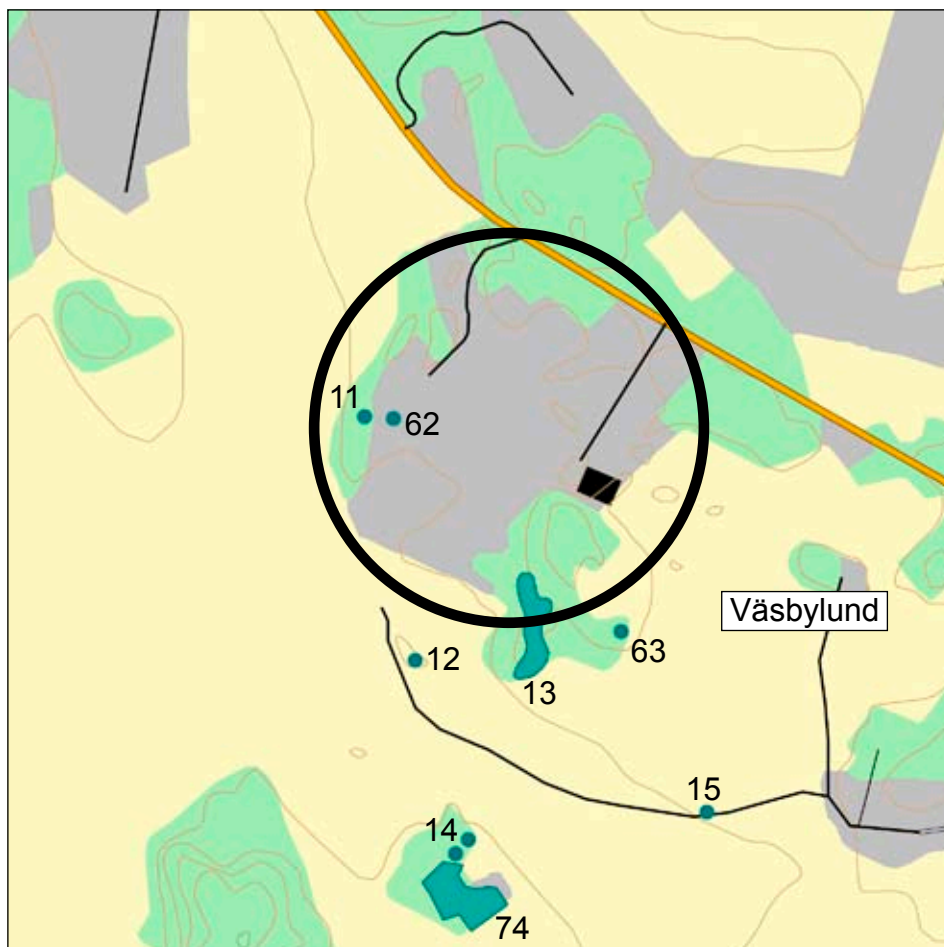

Fig 2. Digitala ekonomiska kartan, skala 1:10 000, med de kända fornlämningarna markerade med nummer.

Bakgrund

Ekerö kommun ska detaljplanlägga del av rubricerade fastigheter för att möjliggöra för mindre industrier. Inom området finns flera kända fornlämningar. Länsstyrelsen bedömer att det finns risk att ytterligare fornlämningar kan finnas inom området och att en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11 § KML ska utföras.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet (UO) var beläget mellan 3 och 18 meter över havet och ca 350 000 m² stort. Området bestod delvis av öppen åker och ängsmark samt delvis av trädbevuxna impediment. På flera ställen var vegetationen, som främst bestod av slånbuskar, så tät att den var helt ogenomtränglig. Delar av området var också bebyggt med industrifastigheter. I områdets mitt fanns en avfallsanläggning. En stor del av markytan, närmare 60 000 m², i anslutning till denna hade förberetts för avfall men aldrig tagits i bruk. Vallar hade byggts kring en yta som jämnats ut

medan andra delar av marken byggts på med schaktmassor. I ytans sydvästra del fanns en damm. Denna yta var så kraftigt omrörd att det ursprungliga landskapet inte gick att urskilja. I områdets västra del tippades rötslam.

Sedan tidigare finns tre fornlämningar registrerade. RAÄ 11:1 består av en treudd, 10 meter i sida och 0,4 meter hög samt en tresidig stensättning. Denna stensättning skulle finnas ca 4 meter nordost om treudden men kunde, enligt Fmis, inte återfinnas vid inventeringen 1979. RAÄ 13:1 består av ca 15 fornlämningar, ca 13 runda stensättningar och 2 rektangulära stensättningar. Inom gravfältets norra del finns bebyggelselämningar från senare tid. RAÄ 62:1 är en höglignande lämning, 18 meter i diameter och 2 meter hög. I närheten av UO finns ytterligare lämningar i form av ensamliggande stensättningar, en hög, en rest sten samt lägenhetsbebyggelse.

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att fastställa om tidigare ej kända fornlämningar finns inom UO, samt fastställa om lämningen RAÄ 62:1 utgör fast fornlämning.

Genomförande

Utredningen omfattade två etapper. I den första etappen utfördes en översiktlig kart- och arkivstudie, följt av inventering av området. Vid inventeringen mättes antikvariskt intressanta lämningar och lägen in med GPS och dokumenterades i text och bild. I samband med inventeringen fastställdes också status för lämningen RAÄ 62:1. Lämningen avtorvades partiellt för hand men eftersom detta inte ledde till att statusen kunde fastställas vidtog schaktning med maskin.

Eftersom inventeringen visade på lägen som krävde vidare arkeologiska åtgärder kontaktades länsstyrelsen för diskussioner om en andra etapp med sökschaktning. Efter klartecken från Länsstyrelsen grävdes söschakt med hjälp av grävmaskin försedd med planeringsskopa. Vid behov rensades schakten för hand. Påträffade lämningar mättes in med GPS och dokumenterades i text och bild. Alla schakt lades igen efter avslutat arbete.

Äldre kartmaterial

Den äldsta kartan över Skå-Väsby är storskifteskartan från 1759 (fig 3). På denna kan man se att området nyttjats för odling och bete. Den bebyggelse som enligt FMIS finns i norra delen av gravfältet RAÄ 13 är inte utsatt på några kartor. Byn Väsby med gårdarna Storgården, Mellangården och Nedergården låg och ligger

än idag, ca 500 meter sydost om UO. Storgården beboddes vid denna tid av "håfwagnmakare" Joh. F. Degen som kan antas ha haft sin utkomst vid Svartsjö slott. På 1759 års karta syns också den gamla vägen från Väsby upp mot Svartsjö. Rester av denna väg finns även på den ekonomiska kartan från 1970-talet men kan inte iakttas i terrängen idag. Den har till största delen försvunnit i samband med anläggandet av industriområdet och avfallsanläggningen. Undersökningsområdet sträcker sig in i det område som redovisas på en örtugadelning av Tuna 1-4 från år 1705.

Fig 3. Kartan är ihopsatt av två kartor och motsvarar ungefär utredningsområdet.

Undersökningsresultat

Vid inventeringen kunde konstateras att stora delar av området var kraftigt skadat. I anslutning till avfallsanläggningen hade en yta förberetts för deponi men aldrig utnyttjats. Ytan var utplanad och kringbyggd med jord- och stenvallar, det ursprungliga landskapets form var omöjlig att urskilja. Denna yta ansågs därför sakna antikvariskt intresse.

På en ås i områdets sydvästra del fanns sedan tidigare en treudd registrerad, RAÄ 11:1. Intill denna var också en tresidig stensättning registrerad men enligt FMIS var denna försvunnen vid inventeringen 1979. På den plats som angivits i registret, fyra meter norr om treudden, syntes dock en tresidig förhöjning som måste antas vara den tidigare registrerade stensättningen. Anläggningarna ligger på åsens norra del som är delvis skadad av grustäkt. Ingen av anläggningarna verkar ha skadats även om den tresidiga stensättningen är aningen oregelbunden. I slänten mot väster grävdes ett sökschakt (S19) på det enda ställe där det var möjligt att ta sig in med maskin. Inget av antikvariskt intresse påträffades i schaktet.

En tidigare okänd anläggning (A1) påträffades ca 30 meter söder om treudden. Denna var en stensättning, ca 10 meter i diameter med en kantkedja av 0,5-1,0 meter stora stenar. I anläggningens västra del, som exponerades ut mot den tidigare strandlinjen, fanns flera stenar i samma storlek som kantkedjans. Anläggningen låg i sadelläge på åsens krön. Mellan A1 och treudden fanns ett förhöjt parti som möjligen kunde utgöra ytterligare en anläggning (A2). Ytan var dock så överväxt med slånbuskar att man inte kunde undersöka den närmare. Söder om A1 var

slånbuskagen ogenomträngliga. Man kan inte utesluta att ytterligare anläggningar kan finnas i detta område.

På åsens sydligaste spets fanns spår av odling i form av odlingsrösen och röjda ytor (A3). Rösena var överväxta och bestod av 0,05-0,2 meter stora stenar. I anslutning till dessa fanns också en källargrund med kallmurad front.

Ungefär 40 meter öster om treudden fanns RAÄ 62:1, en höglignande lämning, 18 meter i diameter och 2 meter hög. Denna var övertorvad med i ytan enstaka stenar 0,2-0,4 meter stora. Mittpartiet var urgrävt nästan ända ned till den ursprungliga marknivån så att anläggningen antagit en u-form. För att fastställa anläggningens karaktär handrensades delar av den. Marken var dock mycket hård och det var därför omöjligt att ta upp en tillräckligt stor yta. Därför beslutades att ta hjälp av maskin i samband med schaktningen av övriga ytor i uo. Vid schaktningen konstaterades att högen bestod av omrörda schaktmassor, omväxlande grus, sand och lera. I jordmassorna fanns också plast och recenta järnföremål. Högen var alltså ingen fornlämning utan har sannolikt uppstått i samband med arbeten kring avfallsanläggningen.

I områdets sydligaste del fanns en svag sluttning mot söder och väster belägen nedanför hållmark, ca 10-12 meter över havet. Närheten till gravfältet RAÄ 13:1 och den ensamliggande stensättningen RAÄ 62:1 talade för att eventuella boplatslämningar skulle kunna påträffas. Sju stycken sökschakt grävdes i sluttningen (S1-7). Ingenting av antikvariskt intresse påträffades. På åkerytan strax väster om industriområdet grävdes ytterligare fem schakt (S8-12). Ett av schakten (S12) avvek från de andra genom att det innehöll sten och grus under ett tunt lager matjord. I det aktuella området syns flera små åkerholmar på 1759 års karta. Inte heller här fanns något av antikvariskt intresse. Försök gjordes att hitta norra gränsen för gravfältet 13:1. Detta visade sig dock vara omöjligt på grund av att området var beväxt med tät skog där omkullfallna träd låg kvar samt att markvegetationen bestod av slån och törnbuskar.

I områdets nordöstra del fanns odlingslämningar i form av odlingsrösen, terrasser och röjda ytor. På kartan från 1759 är detta område utmärkt som "Mellangårdens Hästhage med der uti uptagne åker Wrettar". Området var mycket igenväxt och otillgängligt och fullt av sopor och skräp som blåst dit från avfallsanläggningen

I områdets västligaste del grävdes sex sökschakt (S13-18). Inget av schakten innehöll något av antikvariskt intresse.

Källor

Kartmaterial

LMS A92-17:1, storskifte, 1759, Väsby nr 1-3

LMS A92-15:1, örtugadelning, 1705, Tuna 1-4

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	<i>431-10-5775</i>
Typ av undersökning:	<i>Arkeologisk utredning</i>
Socken, kommun:	<i>Skå socken, Ekerö kommun</i>
Fastighet:	<i>Skå-Väsby 4:2</i>
RAÄ-nr:	<i>Skå 11:1 och 13:1</i>
Undersökare:	<i>Stockholms läns museum Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka 08-586 194 00 museet@stockholmslansmuseum.se</i>
Beteckning:	<i>SSLM dnr: 2010:076</i>
Ansvarig chef:	<i>Richard Grönvall, Arkeologiska enheten 08-586 194 55, 076-526 94 55 richard.gronvall@stockholmslansmuseum.se</i>
Projektledare:	<i>Åsa Berger 08-586 194 54, 076-526 94 54 asa.berger@stockholmslansmuseum.se</i>
Arkeologisk personal:	<i>Åsa Berger, Andreas Nordberg</i>

Bilaga 1. Schakt- och anläggningsplaner.

